

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ОСОБЛИВИХ УМОВАХ

## **СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

**«Основи біології людини»**

загальний обов'язковий освітній компонент

за освітньо-професійною програмою «Екстремальна та кризова психологія»  
підготовки за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти  
у галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»  
за спеціальністю 053 «Психологія»

Рекомендовано  
кафедрою психології діяльності в особливих умовах  
на 2023-2024 навчальний рік.

Протокол від «08» серпня 2023 року  
№ 1

Силабус розроблений відповідно до Робочої програми навчальної дисципліни  
«Основи біології людини»

2023 рік

## Загальна інформація про дисципліну

### Анотація.

Навчальна дисципліна «Основи біології людини» спрямована на засвоєння та підвищення рівня біологічних знань та подальше їх практичне використання у роботі фахівця – психолога, формування логіки пізнання існування живого від загального до конкретного, що уможливорює розвивальний характер навчання і сприяє розвитку теоретичного та практичного мислення, дає можливість об'єднувати окремі знання у систему, забезпечуючи їх інтеграцію.

Теоретичний та практичний матеріал даного освітнього компоненту сприятиме професійному самовизначенню у прикладних сферах, розумінню закономірностей та особливостей розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань; розвитку розумових здібностей та якостей особистості майбутнього професіонала, мотивує до здорового способу життя, допоможе оволодіти технологією прийняття рішень, вільного вибору і дій у різних професійних напрямках.

Відмінною особливістю даної навчальної дисципліни є те, що матеріал структуровано таким чином, щоб сконцентрувати увагу саме на людині та показати її центральне місце в біологічному світі.

### Інформація про науково-педагогічного працівника

Загальна інформація	Ільїна Юлія Юріївна - доцент кафедри психології діяльності в особливих умовах соціально-психологічного факультету, кандидат біологічних наук, доцент.
Контактна інформація	м. Харків, вул. Чернишевська, 94, кабінет № 435. Робочий номер телефону – 707-34-74.
E-mail	ilina@nuczu.edu.ua
Наукові інтереси	Морфологічні аспекти психічної діяльності Вікова психологія, геронтопсихологія Психогігієна та психопрофілактика
Професійні здібності	Професійні знання та значний досвід викладання дисциплін природничого циклу у закладах вищої освіти
Наукова діяльність за освітнім компонентом	- Про деякі дезадаптаційні прояви в поведінці особистості в період пандемії// Збірник наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції, Одеса, 2021. - Вплив інтраназального введення дофаміну на сприйняття запаху у щурів з нігростріатною недостатністю: Український науково-практичний

	<p>журнал медицини, біології та спорту, Т. 6, № 3, Чорноморський національний університет імені Петра Могили, 2021.</p> <p>- Жирорастворимые витамины в жизни человека/ Учебное пособие для студентов биологических специальностей университетов, Харьков.</p> <p>- Экологические факторы в развитии аллергии. Материалы международной научно-практической конференции «Мир. Война. История».</p> <p>- Отдаленные последствия интенсивных физических нагрузок для репродукции// Наукові праці Волинського державного ун-ту «Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві», Луцьк.</p>
--	---

### Час та місце проведення занять з навчальної дисципліни

Аудиторні (дистанційні) заняття з навчальної дисципліни проводяться згідно затвердженого розкладу. Електронний варіант розкладу розміщується на сайті Університету (<http://rozklad.nuczu.edu.ua/timeTable/group>).

Консультації з навчальної дисципліни проводяться протягом семестру щовівторка з 15.00 до 16.00 в кабінеті № 435 або дистанційно. У разі додаткової потреби здобувача в консультації час погоджується з викладачем.

**Мета:** засвоєння знань з біології людини для подальшого їх практичного використання; здатність аналізувати основні наукові погляди щодо законів розвитку та формування особистості, закономірностей будови, життя клітини, органів, їх систем та організму в цілому.

### Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Форма здобуття освіти
	очна (денна)
<b>Статус дисципліни</b>	Загальна обов'язкова
<b>Рік підготовки</b>	1 курс
<b>Семестр</b>	1
<b>Обсяг дисципліни:</b>	
- в кредитах ЄКТС	4
- кількість модулів	3
- загальна кількість годин	120
<b>Розподіл часу за навчальним планом:</b>	
- лекції (годин)	30
- практичні заняття (годин)	32

- семінарські заняття (годин)	-
- лабораторні заняття (годин)	-
- курсова робота (годин)	-
- інші види занять (годин)	-
- самостійна робота (годин)	58
- індивідуальні завдання (науково-дослідне) (годин)	-
- підсумковий контроль	екзамен

### Передумови вивчення дисципліни

Передумовами для вивчення дисципліни є базова та профільна середня освіта.

### Результати навчання та компетентності з дисципліни

Відповідно до освітньо-професійної програми «Екстремальна та кризова психологія» вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити:

- досягнення здобувачами вищої освіти таких результатів навчання

Програмні результати навчання 053 «Психологія»	ПРН
Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання.	ПР 1
Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань.	ПР 2
Дисциплінарні результати навчання 053 «Психологія»	
Демонструвати навички використання психофізіологічних методів діагностики функціонального стану організму в умовах професійної діяльності.	ПР 19
Проводити візуальну діагностику постраждалого, попереджати можливі ускладнення, що становлять небезпеку для життя, використовувати засоби надання домедичної допомоги.	ПР 27

- формування у здобувачів вищої освіти наступних компетентностей:

Програмні компетентності (загальні та професійні) 053 «Психологія»	ЗК, СК
Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.	ЗК1
Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.	ЗК2
Здатність до ретроспективного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розуміння природи виникнення, функціонування та розвитку психічних явищ.	СК2
Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків.	СК 3

**Програма навчальної дисципліни****Теми навчальної дисципліни:**

Модуль 1. Біологія клітини. Спадковість та мінливість.

Тема 1.1. Науки про людину.

Тема 1.2. Клітина – морфофункціональна одиниця життя.

Тема 1.3. Спадковість та мінливість.

Тема 1.4. Генетика статі. Гендер та стать як наукові поняття.

Модуль 2. Етапи онтогенезу. Людський організм як цілісна біологічна система.

Тема 2.1. Розмноження.

Тема 2.2. Етапи індивідуального розвитку організмів.

Тема 2.3. Організм людини як цілісна біологічна система.

Тема 2.4. Основні закономірності постембріонального розвитку.

Модуль 3. Еволюційне вчення.

Тема 3.1. Поняття про еволюцію.

Тема 3.2. Теорія Дарвіна.

Тема 3.3. Принципи класифікації організмів.

Тема 3.4. Поняття про антропогенез

Тема 3.5. Походження людини.

**Розподіл дисципліни у годинах за формами організації освітнього процесу та видами навчальних занять:**

Назви модулів і тем	Очна (денна) форма					
	Кількість годин					
	усього	у тому числі				
лекції		практичні (семінарські) заняття	лабораторні заняття (інші види занять)	самостійна робота	модульна контрольна робота	
<b>1- й семестр</b>						
<b>Модуль 1 . Біологія клітини. Спадковість та мінливість.</b>						
Тема 1.1.	4	2	-	-	2	-
Тема 1.2.	8	2	4	-	2	-
Тема 1.3.	8	2	4	-	2	-
Тема 1.4.	6	-	2	-	4	Модульний контроль - теми 1.1-1.4
<b>Разом за модулем 1</b>	<b>26</b>	<b>6</b>	<b>10</b>	<b>-</b>	<b>10</b>	
<b>Модуль 2. Етапи онтогенезу. Людський організм як цілісна біологічна система.</b>						

Тема 2.1.	6	2	2	-	2	-
Тема 2.2.	6	2	2	-	2	-
Тема 2.3.	24	6	8	-	10	-
Тема 2.4	20	6	4	-	10	-
<b>Разом за модулем 2</b>	<b>56</b>	<b>16</b>	<b>16</b>	<b>-</b>	<b>24</b>	<b>-</b>
<b>Модуль 3. Еволюційне вчення</b>						
Тема 3.1.	6	2	-	-	4	-
Тема 3.2.	7	-	2	-	5	-
Тема 3.3.	9	2	2	-	5	-
Тема 3.4	7	2	-	-	5	-
Тема 3.5.	9	2	2	-	5	Модульний контроль 2.1.-3.5
<b>Разом за модулем 3</b>	<b>38</b>	<b>8</b>	<b>6</b>	<b>-</b>	<b>24</b>	

### Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1.2. Клітина-морфофункціональна одиниця життя	4
2	Тема 1.3. Спадковість та мінливість	4
3	Тема 1.4. Генетика статі. Гендер і стать як наукові поняття.	2
4	Тема 2.1. Розмноження	2
5	Тема 2.2. Етапи індивідуального розвитку: ембріональний розвиток	2
6	Тема 2.3. Організм людини як цілісна біологічна система	8
7	Тема 2.4. Основні закономірності постембріонального розвитку	4
8	Тема 3.2. Теорія Дарвіна	2
9	Тема 3.3. Принципи класифікації організмів	2
10	Тема 3.5. Походження людини	2
	Разом	32

### Орієнтовна тематика індивідуальних завдань

#### *Перелік рекомендованих тем для написання рефератів*

1. Медичні аспекти формування здорового способу життя.
2. Вплив шуму на організм людини.
3. Класичні генетичні експерименти.
4. Клонування тварин: проблеми і перспективи.
5. Методи генетичних досліджень людини.
6. Вивчення ознак спадкування в родині за допомогою використання генеалогічного методу.
7. Генотипична обумовленість інтелекту і складових психофізіологічних параметрів.
8. Генотип-середовищне співвідношення у формуванні деяких ознак людини.
9. Шкідливі і корисні мутації.
10. Хромосомні хвороби.
11. Наукові і етичні проблеми клонування.

12. Спадкові хвороби.
13. Сучасні погляди на природу старіння.
14. Антропометричні дослідження.
15. Мозок і здібності людини.
16. Дерматогліфіка.
17. Поняття віку в біології і психології.
18. Вітаміни та їх роль в обмінних процесах.
19. Роль ферментів в обмінних процесах людини.
20. Вплив хімічних препаратів на діяльність серця.
21. Нейро-гуморальна регуляція.
22. Біологічний і психологічний стрес.
23. Мова і мовлення: поява мовлення в філогенезі.
24. Людина розумна.
25. Філогенії гомінідів.
26. Ери і періоди Землі.
27. Людські раси.
28. Психологічна антропологія.
29. Досконалість людської руки.
30. Антибіотики та їх класифікація.
31. Пріони - нові збудники хвороб.
32. Бехтерев В.М. про методи навіювання на особистість (аналіз книги Бехтерева «Гіпноз, навіювання, телепатія»).
33. Акмеологія особистості.
34. Культура і емоції.
35. Поняття статі в біології і психології.
36. Акселерація.
37. Ауксологія як наука.
38. Епохальні тенденції і групові відмінності в будові тіла.
39. Життєвий шлях і світогляд І. Сеченова.
40. І.П.Павлов - продовжувач справи І. Сеченова.
41. Генетично модифіковані продукти і їх вплив на здоров'я людини.
42. Гіпотези виникнення людства.
43. Значення слуху і голосу в житті людини.
44. Сутність і характерні риси антропосоціогенезу.
45. Вплив космічних факторів на організм людини.
46. Проблема клонування.
47. Поняття віку людини.
48. Радіаційне випромінювання і його вплив на людський організм.
49. Імпрінтинг.
50. Становлення рефлексів в онтогенезі людини.
51. Антиноцицептивна система.
52. Людські родословні.
53. Тератологія як наука.
54. Біологічно активні речовини.
55. І. Сеченов і І. Павлов про умовно - рефлексорну діяльність.

56. Генетична програма людини і проблема геніальності.
57. Концепція ноосфери та її науковий статус.
58. Креаціонізм і еволюціонізм.
59. Проблеми генної інженерії.
60. Регенерація у тварин і людини.
61. Історія відкриття і застосування стовбурових клітин.
62. Доядерні організми.
63. Функціональна асиметрія головного мозку.
64. Взаємодія ендокринної та нервової системи.
65. Синдроми, обумовлені трисомією аутосом.
66. Гомеостаз і поведінка тварин.
67. Емоції у тварин.
68. Поведінка тварин при внутрішньовидових взаєминах.

### **Форми та методи навчання і викладання**

Вивчення навчальної дисципліни реалізується в таких формах: навчальні заняття за видами, виконання індивідуальних завдань, консультації, модульні контрольні роботи, самостійна робота.

В навчальній дисципліні використовуються такі методи навчання і викладання:

- методи навчання за джерелами набуття знань: лекція, пояснення, бесіда, обговорення матеріалу що вивчається;
- наочні методи навчання (ілюстрація, демонстрація, спостереження);
- методи навчання за рівнем самостійної розумової діяльності тих, хто навчається, а саме проблемний виклад та частково-пошуковий;
- робота з навчально-методичною літературою та із використанням технічних ресурсів;
- самостійна робота.

### **Оцінювання освітніх досягнень здобувачів вищої освіти**

**Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є:** екзамен, індивідуальні завдання, тестові завдання, реферати, доповіді тощо.

### **Критерії оцінювання**

Оцінювання рівня навчальних досягнень здобувачів з навчальної дисципліни здійснюється за 100-бальною шкалою.

### **Форми поточного та підсумкового контролю**

Для оцінки знань здобувачів використовується поточний та підсумковий контроль. Поточний контроль здійснюється на кожному практичному занятті методом усного опитування, виконання тестових завдань, проведення біологічних диктантів, перевірки виконання завдань у зошитах для самостійної роботи, перевірки ведення опорних конспектів, словників. У процесі вивчення дисципліни здобувачі в усній формі складають два модулі. Підсумкова форма контролю – екзамен (у першому семестрі).



**Розподіл та накопичення балів, які отримують здобувачі, за видами навчальних занять та контрольними заходами з дисципліни**

Вид навчальної роботи		Кількість	Максимальний бал за вид навчальної роботи	Загальна максимальна сума балів
<b>I. Поточний контроль</b>				
Модуль № 1	Лекції (активність на занятті)	3	1	3
	Практичні заняття (активність на занятті)*	5	1	5
	Модульний контроль (усне опитування)*	1	12	12
Разом за модуль № 1				20
Модуль № 2, 3	Лекції (активність на занятті)	12	1	12
	Практичні заняття (активність на занятті)*	11	1	11
	Модульний контроль (усне опитування)*	1	12	12
Разом за модуль № 2				35
Разом за поточний контроль				55
II. Індивідуальна самостійна робота				12
III. Екзамен*				33
Разом за всі види навчальної роботи				100

\* – обов'язкові види навчального контролю.

**Поточний контроль**

*Поточний контроль* проводиться на кожному практичному занятті. Він передбачає оцінювання теоретичної підготовки здобувачів вищої освіти із зазначеної теми (у тому числі, самостійно опрацьованого матеріалу) під час роботи на заняттях та набутих знань, умінь, навичок під час виконання завдань практичних робіт.

*Критерії поточного оцінювання знань здобувачів на лекційному занятті:*

1 бал – здобувач проявляє активність на лекції, приймає участь в обговоренні питань лекційного заняття, демонструючи вміння ведення діалогу, використовує попередньо отримані знання та міжпредметні зв'язки, веде конспект.

*Критерії поточного оцінювання знань здобувачів на практичному занятті:*

1 бал – здобувач вільно володіє усім навчальним матеріалом, орієнтується в темі та аргументовано висловлює свої думки, наводить приклади; завдання виконане в повному обсязі, відповідь вірна, наведено аргументацію, використовуються професійні терміни.

0,5 бал – здобувач частково володіє матеріалом та може окреслити лише деякі проблеми теми; обґрунтування відповіді недостатнє.

0 балів – здобувач не знає відповіді на поставлені питання або поверхово розкрив лише окремі положення при цьому допустив суттєві помилки.

Викладачем оцінюється повнота розкриття питання, логіка викладання, культура мови, емоційність та переконаність, використання основної та додаткової літератури (підручників, навчальних посібників, тощо), аналітичні міркування, логічна послідовність, вміння робити порівняння, висновки.

*Критерії оцінювання індивідуальної самостійної роботи здобувачів вищої освіти:*

*Індивідуальна самостійна робота* є однією з форм роботи здобувача, яка передбачає створення умов для повної реалізації його творчих можливостей, застосування набутих знань на практиці.

Здобувачу вищої освіти необхідно обрати одну з рекомендованих тем та самостійно виконати поглиблене теоретичне дослідження. Результати дослідження оформити звітом у формі есе, реферату та презентації.

*Критерії оцінювання індивідуальної самостійної роботи здобувачів:*

12 балів – здобувач має послідовно, обґрунтовано та теоретично правильно викласти матеріал; продемонструвати здатність здійснювати порівняльний аналіз різних теорій, концепцій, здійснити критичний огляд визначень різними авторами, наведених в різних джерелах; продемонструвати здатність робити логічні висновки та узагальнення; здатність висловлювати та аргументувати власне ставлення до альтернативних поглядів на певне питання; продемонструвати знання підручників, посібників, вміння аналізувати наукову літературу. Використано ілюстративний матеріал, презентація. Список використаної наукової літератури нараховує не менше 8 - 10 джерел, відповідає сучасним правилам оформлення бібліографії, здобувач продемонстрував вміння доповісти матеріал аудиторії, вільно ним володіє.

11 – 10 балів - Здобувач послідовно, обґрунтовано та теоретично правильно викладає матеріал; демонструє здатність здійснювати порівняльний аналіз різних теорій, концепцій, здійснює критичний огляд визначень різними авторами, наведених в різних джерелах; демонструє здатність робити логічні висновки та узагальнення; але не в повній мірі може аргументувати власне ставлення до альтернативних поглядів на певне питання.

9-7 балів – здобувач правильно викладає матеріал, здійснює частково порівняльний аналіз деяких теорій, концепцій, частково демонструє здатність робити висновки та узагальнення, не аргументує власне ставлення до альтернативних поглядів на питання, не використовує фактичні дані.

6-4 бали здобувач вірно виконав більшу частину роботи, але при написанні допущені неточності, або відсутня мінімально необхідна кількість висновків, недостатньо логічних та обґрунтованих пояснень, допущені незначні помилки у формулюванні термінів і категорій. У матеріалах відсутні необхідні докази та аргументи. Або здобувач лише частково висвітлює тему. Зроблені висновки є помилковими. Реферат містить зайвий матеріал, що не відповідає змісту теми і свідчить про нездатність зрозуміти її зміст.

3-1 бали здобувач зовсім не висвітлює дискусійну тему або висвітлює її неправильно.

0 балів - текст реферату є повністю ідентичним тексту підручника чи конспекту або повністю ідентичним реферату з інтернету.

Викладачем оцінюється понятійний рівень здобувача, логічність та послідовність під час доповіді, самостійність мислення, впевненість в правоті своїх суджень, вміння виділяти головне, вміння робити висновки, показувати перспективу розвитку ідеї або проблеми, відсоток унікальності та запозичення текстового документу (плагіат), уміння публічно та письмово представити звітний матеріал.

Модульний контроль є складовою поточного контролю і здійснюється через проведення усного опитування здобувачів на занятті під час проведення останнього практичного заняття в межах окремого залікового модуля.

*Критерії оцінювання знань здобувачів при усному опитуванні під час проведення модульного контролю:*

12 балів – здобувач продемонстрував особливі творчі здібності.

11 балів – здобувач вільно висловлює власні думки, самостійно оцінює різноманітні явища, факти, виявляючи особисту позицію щодо них.

10 балів – здобувач продемонстрував початкові творчі здібності, самостійно оцінює окремі факти, явища, ідеї.

9 балів – здобувач вільно (самостійно) володіє вивченим обсягом матеріалу.

8 балів – здобувач вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати інформацію і підтверджувати її.

7 балів – здобувач вміє застосовувати вивчений матеріал на рівні стандартних ситуацій.

6 балів – здобувач відтворив значну частину теоретичного матеріалу і виявив розуміння основних положень.

5 балів – здобувач виявив вміння володіти матеріалом на рівні, вищому за початковий.

4 бали – здобувач володіє матеріалом на початковому рівні, матеріал відтворює на репродуктивному рівні.

3 бали – здобувач володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів.

2 бали – здобувач володіє матеріалом на елементарному рівні засвоєння, виклав матеріал уривчастими реченнями, виявив здатність висловлювати думку на елементарному рівні.

1 бал – здобувач володіє навчальним матеріалом на рівні елементарного розпізнавання і відтворив лише окремі факти, елементи, об'єкти.

0 балів – відповідь відсутня.

#### *Критерії оцінювання знань здобувачів на екзамені*

33 - 30 балів ставиться, якщо основні питання розкриті на високому теоретичному і практичному рівнях, здобувач без ускладнень орієнтується в матеріалі, повністю відповідає на додаткові запитання. Якість відповідей свідчить про вільне володіння матеріалом лекційних і практичних занять, а також про ознайомлення з додатковим матеріалом з навчальної дисципліни.

29 - 25 балів ставиться, якщо розкриті основні питання, а на додаткові здобувач відповідає не повністю. Якість відповідей виявляє вільне володіння лекційним і практичним матеріалом. Ознайомлення з додатковими джерелами не систематизовано.

24 – 17 балів ставиться, якщо здобувач володіє тільки загальним поняттєвим апаратом, він у цілому орієнтується в досліджуваному предметі, але при розкритті основних питань допускає суттєві неточності.

16 – 9 балів ставиться якщо здобувач не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом: недостатньо розкриті зміст теоретичного питання, не виконане практичне завдання, допускаються суттєві помилки.

8-1 бали ставиться, якщо здобувач робить принципові помилки у відповідях, не може дати обґрунтовані відповіді на всі основні питання викладача, не орієнтується в основних теоретичних і практичних положеннях курсу, або не засвоїв окремі розділи курсу.

0 балів ставиться у разі відсутності будь-якого розуміння навчального матеріалу.

Підсумковий контроль успішності проводиться з метою оцінки результатів навчання на завершальному етапі у формі усного екзамену, результати якого у балах від 0 до 33 входять до загального підсумкового контролю.

Кожен варіант екзаменаційного білету складається з трьох питань. Відповіді на питання оцінюються за критеріями досягнення нормативних результатів навчання. Основними вимогами є розуміння ідей та положень, здатність висловити та аргументовано їх викласти, висловити та обґрунтувати власну позицію з питань, що розглядаються в ході вивчення дисципліни, продемонструвати вміння використання отриманих знань на практиці.

#### **Перелік теоретичних питань для підготовки до екзамену:**

1. Біологія як система наук.
2. Використання наукового методу для аналізу біологічних фактів.

3. Основні теорії, закони та закономірності біології.
4. Основні властивості живого організму. Рівні організації живого.
5. Клітинна теорія. Про- та еукаріотичні клітини
6. Хімічні сполуки протоплазми. Обмін речовин та енергії.
7. Органели клітини.
8. Синтез білка. Етапи білкового синтезу. Генетичний код та його властивості.
9. Порушення регуляції клітинної активності. Генні та хромосомні мутації.
10. Ферменти, гормони, вітаміни та їх роль у процесах метаболізму.
11. Ділення клітин: мітоз, мейоз, амітоз, ендомітоз.
12. Гаметогенез: овогенез. Характеристика фази великого та малого росту.
13. Гаметогенез: сперматогенез.
14. Спадковість та мінливість.
15. Мутації та їх вплив на ріст та розвиток людського організму. Генні та хромосомні хвороби.
16. Закони Менделя.
17. Генетичне визначення статі. Балансова теорія визначення статі, її значення.
18. Успадкування ознак, зчеплених зі статтю.
19. Класичні генетичні експерименти.
20. Методи генетичних досліджень людини. Вивчення ознак спадкування у родині з використанням генеалогічного методу.
21. Форми розмноження. Характеристика нестатевого і статевого розмноження
22. Онтогенез. Характеристика стадій пренатального онтогенезу.
23. Провізорні органи.
24. Ембріональні зачатки та їх тканинні похідні.
25. Становлення функцій різних органів та систем у плода. Вплив тератогенів на розвиток людського організму.
26. Вікові зміни показників розвитку у постнатальному онтогенезі: новонароджений.
27. Вікові зміни показників розвитку у постнатальному онтогенезі: немовля та дошкільник.
28. Вікові зміни показників розвитку у постнатальному онтогенезі: молодший школяр, підліток, юність.
29. Вікові зміни показників розвитку у постнатальному онтогенезі: дорослість.
30. Основні закономірності постембріонального розвитку: період старості, теорії старіння. Фізіологічні та нейро-гуморальні зміни при старінні.
31. Тканина: визначення, види та функції.
32. Організм як цілісна біологічна система: опорно-руховий апарат.
33. Організм як цілісна біологічна система: будова та функції травної системи.
34. Організм як цілісна біологічна система: будова та функції дихальної системи.
35. Організм як цілісна біологічна система: будова та функції видільної системи.

36. Організм як цілісна біологічна система: будова та функції статевої системи.
37. Організм як цілісна біологічна система: Кров та кровоносна система.
38. Організм як цілісна біологічна система: ендокринна система.
39. Організм як цілісна біологічна система: нервова система.
40. Організм як цілісна біологічна система та його реакція на подразники. Проблема стресу у біології та медицині.
41. Розвиток еволюційного вчення.
42. Основні положення теорії Дарвіна – Уоллеса.
43. Біогенетичний закон Мюллера – Геккеля.
44. Мікро- та макроеволюція.
45. Проблема походження життя на Землі та шляхи її вирішення.
46. Ери та періоди Землі та їх характеристика.
47. Еволюція вищих приматів.
48. Походження людини. Сутність та основні риси антропосоціогенезу.
49. Докази еволюції за даними палеонтології, порівняльної анатомії та порівняльної біології.
50. Виявлені представники роду Номо.
51. Фізичний розвиток людини.
52. Зв'язок конституційних і психологічних особливостей.
53. Видова єдність людства. Класифікація рас.
54. Адаптивність расових ознак.
55. Антропологічна структура населення земної кулі (Європа, Азія, Америка, Африка).

### **Підсумковий контроль**

Здійснюється шляхом підрахунку сумарної кількості балів, отриманих разом за всі види навчальної роботи та накопичених протягом семестру, за 100-бальною шкалою, що використовується в НУЦЗ України.

### **Політика викладання навчальної дисципліни**

1. Активна участь в обговоренні навчальних питань, попередня підготовка до практичних занять за рекомендованою та додатковою літературою, якісне і своєчасне виконання завдань.

2. Сумлінне виконання розкладу занять з навчальної дисципліни. Кожне пропущене заняття відпрацьовується у позанавчальні години.

3. З метою зосередженості уваги на засвоєнні матеріалу з теми, що вивчається, під час заняття мобільними пристроями дозволяється користуватися тільки з дозволу викладача, працювати у Zoom з увімкненою камерою.

4. Відпрацьовування здобувачами незасвоєних тем викладачеві здійснюється в індивідуальному порядку у позааудиторний час.

5. Здобувач вищої освіти має право дізнатися про свою кількість накопичених балів у викладача навчальної дисципліни та вести власний облік цих балів.

6. Здобувачі повинні діяти відповідно до політики НУЦЗ України щодо академічної доброчесності: при виконанні індивідуальної самостійної

роботи до захисту допускаються реферати, які містять не менше 60 % оригінального тексту при перевірці на плагіат, есе – 70 %.

## Рекомендовані джерела інформації

### Література

1. Освітньо-професійна програма «Екстремальна та кризова психологія» за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти, спеціальність 053 – Психологія, галузь знань 05 – Соціальні та поведінкові науки.
2. Бужієвська Т. І. Основи медичної генетики. — К.: Здоров'я, 2001.
3. Ільїна Ю.Ю., Перелигіна Л.А., Приходько Ю.А. Основи біології людини / Підручник. Харків. ФОП Панов А.М. 2019, 280 с.
4. Даценко І. І. Гігієна та екологія людини: Навч. посіб. — Л.: Афіша, 2000. 298 с.
5. Кравченко В.М., Садовниченко Ю.О., Тимчук Н.Ф., Філіпцова О.В., Павиченко О.В., Рибак В.А. Біологія з основами генетики: Навчальний посібник для студентів фарм. спец. вищих навчальних закладів освіти /— Х.: НФаУ, 2005. Режим доступу: <https://dspace.nuph.edu.ua> >
6. Крисаченко В. С. Людина і біосфера: Підручник. — К.: Заповіт, 1998. 637 с.
7. Медична біологія / За ред. В. П. Пішака, Ю. І. Бажори. Підручник. - М 42 Вінниця: НОВА КНИГА, 2004. - 656 с: Режим доступу <https://www.vnmu.edu.ua> > downloads > medbiology
8. Рогинский Я. Я., Левин М. Г. Антропология. — М., 1978.
9. Сегеда С.П. Антропология / Режим доступу: [https://esu.com.ua/search\\_articles.php?id=43059](https://esu.com.ua/search_articles.php?id=43059)
10. Столяренко В. Е. Антропология — система наук о человеке: Учеб.пособие. — 2-е изд. перераб. и доп. — Ростов н/Д: Феникс, 2004. 384 с.

### Інформаційні ресурси

Ільїна Ю.Ю. Курс дистанційного навчання в системі Moodle з навчальної дисципліни «Основи біології людини». Режим доступу: <http://moodle.nuczu.edu.ua/course/index.php?categoryid=21>

Розробник  
Канд. біол. наук,  
доц. кафедри ПДОУ

Юлія ІЛЬІНА